

ศึกษาวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

A Study of thinking Method and community Forest Management of Buddhist Agriculture community in UdonThani Province

พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี (หาญพงษ์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

PhramahaNatthabhan Sudassanavipani (Hanpong)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus Thailand

E-mail: pmnatsila2525@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย “ศึกษาวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี” นี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี และ 3) ศึกษาวิธีคิดและการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ ศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เป็นกรณีศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ พบว่า ศึกษาวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี ปัญหาผลกระทบด้านทรัพยากร การจัดการป่าไม่มีความเสมอภาคจากประโยชน์ในผืนป่าชุมชน เศรษฐกิจในชุมชน การสร้างเครือข่ายเกษตรกรวิสาหกิจพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ทั่วถึงและสม่ำเสมอชุมชนไม่เกิดความหวงแหนในการอนุรักษ์ ในระยะเวลายาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียจากการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการนำกลับมาใช้ซ้ำอีกได้น้อย จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเครือข่ายการฟื้นฟู รื้อฟื้นสิ่งที่ตั้งถามที่หายไปภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมประเพณีจากภูมิปัญญาชุมชน ไม่มีการประยุกต์และเปลี่ยนแปลงปัญญาท้องถิ่น การพึ่งพาความสมบูรณ์เพื่อสร้างรายได้เสริม ได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน แบบปล่อย เลี้ยงกบ ปลา ไก่ แบบธรรมชาติ เพื่อลดค่าใช้จ่าย มีกิจกรรมร่วมกัน ได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชนให้มี ส่วนรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ร่วมกัน

กำหนดให้ มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่า ตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น มีอาหารธรรมชาติแหล่งสมุนไพร แหล่งท่องเที่ยว แหล่งเลี้ยงสัตว์แหล่งวัตถุดิบเพื่อการผลิตวัสดุอุปกรณ์ในครัวเรือนและการเกษตร สร้างรายได้และแหล่งศึกษาเรียนรู้ สำหรับนักท่องเที่ยวหรือนักเรียน การจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์

คำสำคัญ : การจัดการ; ป่าชุมชน; หมู่บ้านพุทธเกษตร

Abstracts

This research aims to 1) study the problem of resource and environmental impacts of the buddhist agriculture community in Udonthani Province 2) study the dependence on natural resources and the environment in the occupation of the buddhist agricultural community in Udonthani province and 3) study the way of thinking and management of community forests of buddhist agricultural community in Udonthani Province. There are two methods of study in quantitative research and study the opinions of people in the area as a case study by using a questionnaire. It was a tool to know about the forest management of buddhist agricultural community in Udonthani province qualitatively and interviewing. The results found that the study the thinking and forest management of buddhist agricultural community in Udon Thani province. Resource Impact Problems The allocation of forests is unequal from the benefits of community forests. Community economy Creating a network of Buddhist farmers, developing natural resources and environment conservation. It is not thorough and consistent, the community does not have a passion for conservation. In a long time and causing damage from the use of natural resources and the environment, the reuse is less from local wisdom build a regeneration network resurrecting the lost goodness of local wisdom traditional rituals from community wisdom. There is no application and change of local wisdom. Relying on Integrity to generate extra income has brought the royal speech of His Majesty the King According to the Sufficiency Economy Philosophy and the Project of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn there is a group of agricultural products processing. Raising local cows in a natural way, raising frogs, fish, and chickens in a natural way to reduce costs have joint activities benefit worthy of social, economic, security and the most environmental emphasis is placed on the coordination between forest resources and other natural resources. Promote the role and duties of various government agencies and the private sector to have the division is responsible for the management and development of forest resources together. Establish incentives to promote forest planting set up local. There are natural foods, herbal sources. tourist attraction animal husbandry, source of raw materials for the production of household and agricultural supplies. Generate income and learning resources for conservationists or students Community forest management for benefits

Keywords: Management; Community Forest; Buddhist Agricultural Community

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าไม้มากมาย นับตั้งแต่ในอดีตที่มนุษย์ได้เริ่มพึ่งพาตนเอง มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ อันได้แก่อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค และเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็เริ่มมีการจับจองพื้นที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองมีการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมมนุษย์เริ่มเรียนรู้ที่จะใช้พื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยทำกิจกรรมต่างๆเช่นการสร้างที่อยู่อาศัยการทำเกษตรกรรมซึ่งกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้นการวิวัฒนาการดังกล่าวนี้สืบเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งถึงยุคสมัยที่ความก้าวหน้าในสังคมมนุษย์มีมากขึ้นมนุษย์เรียนรู้ที่จะคิดค้นเทคโนโลยีและวิทยาการความก้าวหน้าต่างๆขึ้นมาใหม่เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตทำให้มนุษย์เริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติจากป่าไม้มาใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องการใช้พื้นที่การนำทรัพยากรธรรมชาติต่างๆที่ได้จากป่าไม้เป็นวัตถุดิบทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้นทั้งนี้ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ถือได้ว่ามีคุณประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนในการทำให้วัฏจักรของน้ำสมบูรณ์การช่วยอนุรักษ์ดินและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารการช่วยปรับสภาพบรรยากาศให้ดำรงความสมดุลและอื่นๆดังนั้นการทำลายป่าไม้หรือการทำให้ป่าไม้มีความเสื่อมโทรมจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาวะการดำรงชีวิตทั้งของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นมนุษย์พืชและสัตว์ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงและโดยธรรมชาติของป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้นยากที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้จึงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่มนุษย์ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมกัน

ในการจัดทำแผนพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 12 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อ

กำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยได้กำหนด (Twelve Years National Economic and Social Development Plan (2017-2036))

ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการรวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทยซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคามความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคตปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นและข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทวีความเข้มข้นซึ่งจะส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติการสร้างควมมั่นคงด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพการสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีลดมลพิษและลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศการเพิ่มประสิทธิภาพการลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัย

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าไม้มากมาย นับตั้งแต่ในอดีตที่มนุษย์ได้เริ่มพึ่งพาตนเอง มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ อันได้แก่อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค และเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็เริ่มมีการจับจองพื้นที่ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองมีการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมมนุษย์เริ่มเรียนรู้ที่จะใช้พื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยทำกิจกรรมต่างๆเช่นการสร้างที่อยู่อาศัยการทำเกษตรกรรมซึ่งกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้นการวิวัฒนาการดังกล่าวนี้สืบเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งถึงยุคสมัยที่ความก้าวหน้าในสังคมมนุษย์มีมากขึ้นมนุษย์เรียนรู้ที่จะคิดค้นเทคโนโลยีและวิทยาการความก้าวหน้าต่างๆขึ้นมาใหม่เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตทำให้มนุษย์เริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติจากป่าไม้มาใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องการใช้พื้นที่การนำทรัพยากรธรรมชาติต่างๆที่ได้จากป่าไม้เป็นวัตถุดิบทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้นทั้งนี้ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ถือได้ว่ามีคุณประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการทำให้วัฏจักรของน้ำสมบูรณ์การช่วยอนุรักษ์ดินและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารการช่วยปรับสภาพบรรยากาศให้ดำรงความสมดุลและอื่นๆดังนั้นการทำลายป่าไม้หรือการทำให้ป่าไม้มีความเสื่อมโทรมจะส่งผลต่อความเป็นอยู่และสภาวะการดำรงชีวิตทั้งของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นมนุษย์พืชและสัตว์ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงและโดยธรรมชาติของป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้นยากที่จะฟื้นฟูให้

กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้จึงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่มนุษย์ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมกัน

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจนผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2509 จนถึงปัจจุบันอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564 การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564 (National Economic and Social Development Plan No. 12, 2017 – 2021.)

ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการรวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทยซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคามความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคตปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นและข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทวีความเข้มข้นซึ่งจะส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติการสร้างความมั่นคงด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพการสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สมดุลพืชและลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศการเพิ่มประสิทธิภาพการลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัย

แนวทางการพัฒนาสำคัญประกอบด้วย (1) การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม (2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคงสมดุลและยั่งยืน (3) การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม (4) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (6) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ (7) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ (8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศนอกจากการแสดงให้เห็นถึงความตระหนักและรับผิดชอบในความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ที่สะท้อนออกมาเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรของท้องถิ่นด้วยตนเองยังนับเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดศักยภาพในการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพนอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศและมี

ความผูกพันกับป่ามาเป็นเวลานานมีโอกาสมิสิทธิที่จะจัดการป่าไม้ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนแนวคิดนี้จึงได้รับการยอมรับและแพร่หลายเกิดเป็นการจัดการที่เรียกว่าป่าชุมชนซึ่งให้โอกาสประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษาป่าเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชนในปัจจุบันได้มีการศึกษาและพัฒนารูปแบบของการจัดการป่าชุมชนที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนผ่านนโยบายของรัฐบาลร่างกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนในการดูแลป่าชุมชนมากขึ้น

ปัญหาและผลกระทบสิ่งแวดล้อมในชุมชนประชาชนในพื้นที่ยังมีการลักลอบเผาป่าซึ่งประสบปัญหาหมอกควันปกคลุมในช่วงฤดูแล้ง ทำให้หมอกควันแผ่ปกคลุมทั่วบริเวณแนวป่าชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและเกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจป่าชุมชน และในช่วงนี้เกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อเพาะปลูกพืชในฤดูฝนที่จะมาถึงได้อนุโลมให้เผาได้เฉพาะพื้นที่เกษตร เนื่องด้วยประชาชนในพื้นที่ยังมีการทำลายป่าจึงก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังนี้ เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ป่าที่ถูกทำลายจะทำให้ไม่มีต้นไม้ วัชพืช หญ้าปกคลุมดิน เมื่อฝนตกลงมาน้ำฝนจะกัดเซาะหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ให้ไหลไปกับกระแสน้ำ และคุณภาพของน้ำเสื่อมลง เมื่อฝนตกในบริเวณป่าไม้ที่ถูกทำลายก็จะพัดพาเอาดินโคลน ตะกอนลงสู่ แหล่งน้ำทำให้น้ำขุ่นและเกิดการตื่นขึ้นส่งผล ให้คุณภาพน้ำทั้งทางด้าน กายภาพ และชีวภาพ ด้อยลง ไม่สามารถใช้น้ำในการอุปโภค บริโภค ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้ทำลายป่าในชุมชน ประชาชนเกษตรกรในพื้นที่ยังมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในทางการเกษตร ที่สารป้องกันกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดเชื้อรา สารกำจัดหนูและสัตว์แทะ สารเคมีกำจัดหอยและปู ทุกวันนี้ มีผู้บริโภคจำนวนมากที่ยังไม่ตระหนักว่าชีวิตได้ถูกคุกคามจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอื่น ๆ ที่อาจปนเปื้อนมาจากกระบวนการผลิต ซึ่งเมื่อสารเคมีเหล่านี้เมื่อเข้าสู่ร่างกายจนเกิดผลกระทบต่อร่างกายทำให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา ซึ่งมีอีกอย่างคือขยะมูลฝอยนั้น นับวันจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนของประชากร ถ้าหากไม่มีการกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกต้อง และเหมาะสมแล้ว ปัญหาความสกปรกต่าง ๆ ที่เกิดจากขยะมูลฝอยในพื้นที่ชุมชน

นอกจากนี้การตัดไม้ทำลายป่าและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมที่ทำให้ปริมาณแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูงขึ้นจนเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก อีกทั้งการทำลายชั้นโอโซนซึ่งทำให้พลังงานความร้อนลงมาถึงชั้นบรรยากาศใกล้ผิวโลกทำให้อุณหภูมิของอากาศสูงขึ้น และยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ทำให้ระยะการพัดปกคลุมพื้นที่น้อยลง ความหนาวเย็นและความแห้งแล้งจึงพัดลงมาเร็วกว่าปกติ สถานการณ์การเกิดความแห้งแล้ง “ภูเขาหัวโล้น” ที่ถูกกล่าวถึงมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ที่มีมากมายในอดีตสูญหายไปอย่างรวดเร็วที่อื่นในปัจจุบัน “เขาหัวโล้น” ไม่ได้มีเฉพาะ “ป่าสงวนแห่งชาติ” ที่อยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้เท่านั้น แต่ใน “ป่าอนุรักษ์” ทั้งที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ที่มาของปัญหาการไม่สามารถยึดคืนพื้นที่ป่ากลับมาได้จริง ซึ่งการตัดไม้เพื่อเอาประโยชน์จากเนื้อไม้ทั้งวิธีที่ถูกและผิดกฎหมาย ปริมาณป่าไม้ที่ถูกทำลายนี้นับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามอัตราเพิ่มของจำนวนประชากร ยังมีประชากรเพิ่มขึ้นเท่าใด ความต้องการในการใช้ไม้ก็เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงมลภาวะอันเกิดจากการเผาไหม้สามารถฟุ้งกระจายเข้าสู่อากาศได้ทั้ง

ในระยะใกล้หรือไกลออกไปเป็นวงกว้าง และสะสมอยู่ในดินและน้ำ เช่นสารอันเกิดจากการเผาไหม้ฟิรซี สารไดออกซิน ซึ่งสามารถสะสมอยู่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน กระจายเข้าสู่ระบบห่วงโซ่อาหาร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อโรคภัยของทั้งคนและสัตว์ เช่นการทำลายระบบประสาท เป็นสาเหตุให้เกิดโรคมะเร็งทั้งในคนและสัตว์ สำหรับในคนสามารถรับสารตกค้างเหล่านี้ได้โดยผ่านการบริโภคปลา เนื้อสัตว์ พืชผักผลไม้รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากนมระยะทั่วไปที่เกิดจากการอุปโภค บริโภค ประชาชนยังยึดติดกับการแก้ไขปัญหายยะแบบเดิม ๆ สถานที่มีกลิ่นเหม็น สกปรกไม่น่าชมมอง จนทำให้ไม่มีใครในชุมชนยอมที่จะให้มีการสร้างโรงกำจัดขยะในบริเวณใกล้เคียงกับที่ตนเองอยู่อาศัย เนื่องจาก หน่วยงานทางภาครัฐไม่มีแหล่งกำจัดขยะเนื่องจากสาเหตุข้อแรก เพราะไม่รู้ว่าจะชี้แจงอย่างไรให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจ จึงต้องนำขยะไปทิ้งในพื้นที่ห่างไกล นอกพื้นที่ ในป่า สถานที่ที่รกร้าง สร้างปัญหาให้กับชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ตามมา โดยเฉพาะทุกคนในชุมชนยังมองไม่เห็นคุณค่าของขยะเพราะว่ามีมูลค่าเล็กน้อยยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทยซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคามความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคตปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นและข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทวีความเข้มข้นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงแก้ไขอันจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปโครงการวิจัยเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกิดการผสมผสานกับวิถีการเรียนรู้ใหม่ๆที่เหมาะสมกับท้องถิ่นอันจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อย่างยั่งยืนอีกทั้งยังจะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ของภูมิภาคประกอบกับในปัจจุบันมีกลุ่มทุนและบุคคลภายนอกเข้ามาใช้ประโยชน์และประกอบกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนมากขึ้นซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อจัดการป่าชุมชนดังนั้นกระบวนการของโครงการวิจัยจะนำไปสู่การรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยจัดทำแผนหรือแนวทางการจัดการป่าชุมชนให้กับองค์กรหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

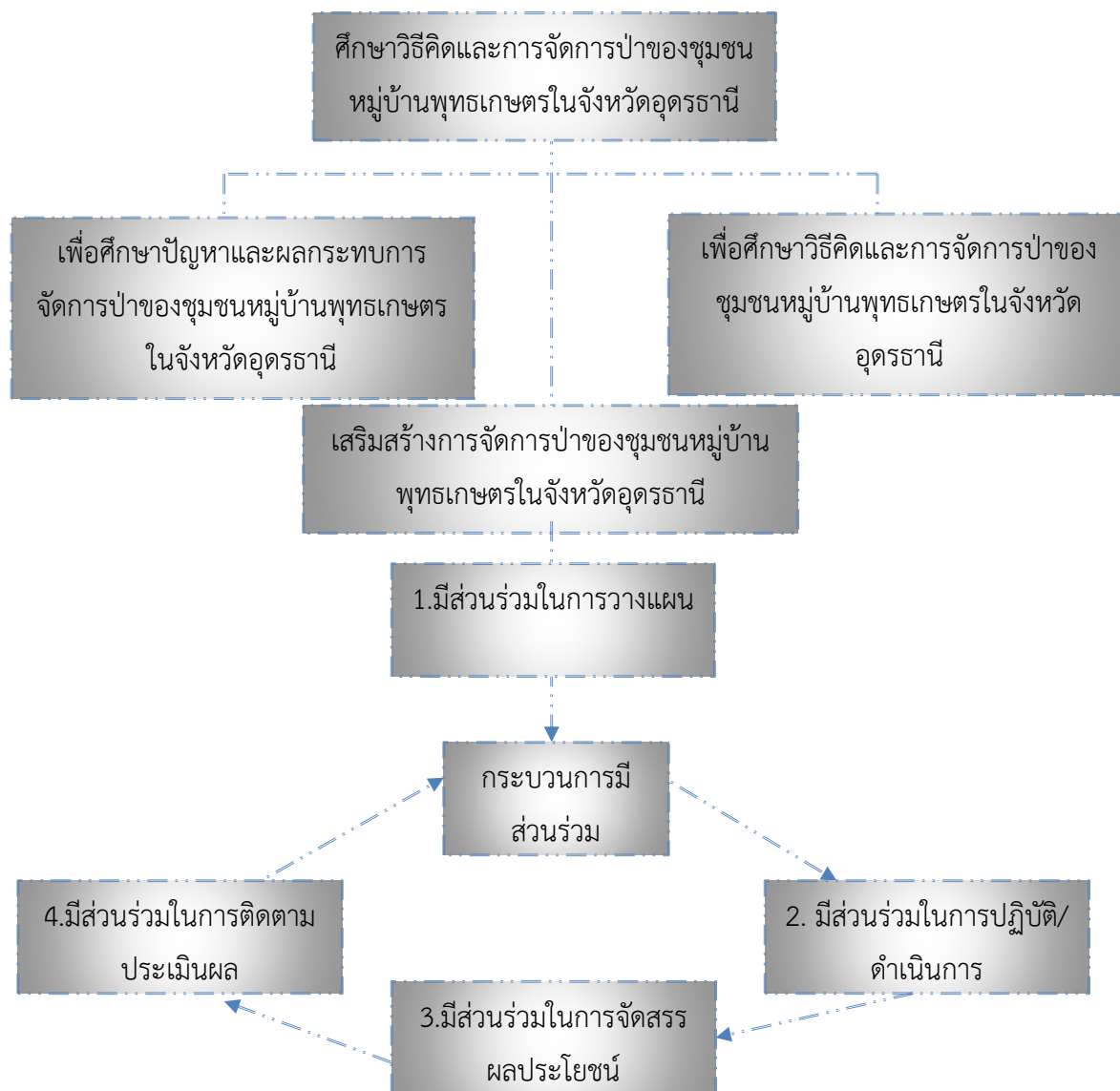
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาผลและกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาวิถีคิดและการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัย “ศึกษาวิถีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี และเพื่อศึกษาวิถีคิดและการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เป็นกรณีศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Inter view)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 201 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 ประถมศึกษา จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 อาชีพเกษตรกร จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 รายได้ต่ำกว่า - 5,000 จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 และสถานภาพสมรส จำนวน 251คน คิดเป็นร้อยละ 62.8

2) ข้อมูลเชิงปริมาณการศึกษาวีธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

การศึกษาวีธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานีโดยภาพรวม จำแนกรายด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{X}=3.51$) รองลงมาคือด้านการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.48$) ด้านมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=3.35$) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.23$) และด้านการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน ($\bar{X}=2.93$) ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับการศึกษาวีธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมจำแนกรายด้าน ที่น้อยที่สุด

3) ปัญหาผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ กระบวนการอนุรักษ์ป่าจากการสวดมนต์ยังคงเป็นพิธีกรรมการจัดแบบมีโครงการรองรับซึ่งขาดจิตสำนึกที่แท้จริงกับรูปแบบการอนุรักษ์ เพราะรายได้พอเพียงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของป่าชุมชนมีน้อย เกิดจากการจัดสรรป่าของชุมชนไม่มีความเสมอภาคอย่างเพียงพอ เนื่องจากในชุมชนได้รับผลกระทบจากการประโยชน์ในผืนป่าชุมชน จากการนำหลักสัมมาอาชีพในชุมชนเกษตร การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจในชุมชนมีการขยายตัวสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพหลักได้หลากหลาย เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้ อย่างเหมาะสม ด้านความเป็นอยู่ สามารถนำเทคโนโลยีอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้กับการเกษตรวิถีพุทธ พร้อมกับการพัฒนาให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีความสุข ด้านสติปัญญาจากการสร้างเครือข่ายเกษตรวิถีพุทธการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาการอนุรักษ์รวมถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ยังไม่ทั่วถึงและสม่ำเสมอโดยให้ชุมชนเกิดความหวงแหนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมจากการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการนำกลับมาใช้ซ้ำอีกได้น้อยการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การสนับสนุนกระบวนการสร้างเครือข่ายจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การฟื้นฟู รื้อฟื้นสิ่งที่

ดิงามที่หายไปของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดถึงพิธีกรรมประเพณีจากภูมิปัญญาชุมชน ไม่มีการประยุกต์และเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างและสร้างความเข้มแข็งของภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) การพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

การพึ่งพาทรัพยากรในการประกอบอาชีพ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรในพื้นที่อาศัยความสมบูรณ์ด้วยการหาของป่าในป่าชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริม มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีเกษตรผสมผสานในครอบครัว มีการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพึ่งสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เลี้ยงวัวพื้นบ้านเป็นอาชีพ และเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติเพื่อเป็นการลดต้นทุนการเลี้ยง มีการพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมเพื่อทำการเกษตรกรรม โดยอาศัยภูมิปัญญาการเลี้ยงกบ ปลา ไก่ แบบธรรมชาติ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จะสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น มดอพยพ เพื่อดูว่า ฝนก็จะตกและชาวนาจะเริ่มเตรียมดินไถนาปลูกข้าวอย่างพารา โดยเน้นการพึ่งสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพเกษตรวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรชาวบ้านในพื้นที่มีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันก็จะรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม สร้างบ้านเรือนแหล่งที่อยู่อาศัย ทำไร่ทำนาเลี้ยงสัตว์ มีกิจกรรมร่วมกัน และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มในลักษณะนี้เรียกว่าชุมชนชน ให้มีการกำหนดแนวทางการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ในระยะยาวอันจะ ทำให้ประเทศได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชนให้มี ส่วนรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ร่วมกัน กำหนดให้ มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่า ภาคเอกชน ทรัพยากรมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น ให้ สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5) วิธีคิดและการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

การจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายในการจัดการป่าชุมชน เกษตรกรรมสร้างรายได้แก่ครอบครัว เพื่อลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีการใช้ทรัพยากรการจัดการป่าตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งอาหารธรรมชาติ/แหล่งสมุนไพร /แหล่งท่องเที่ยว /แหล่งเลี้ยงสัตว์/แหล่งวัตถุดิบเพื่อการผลิตวัสดุอุปกรณ์ในครัวเรือนและการเกษตร สร้างรายได้และแหล่งศึกษาเรียนรู้ สำหรับนักท่องเที่ยวหรือนักเรียน การจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ ยังสร้างความชุ่มชื้นของดินและผิวดินที่อุดมสมบูรณ์จากพื้นที่ป่า ช่วยบรรเทาอุทกภัยความรุนแรงของอุทกภัยให้เบาบางลงได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ““ศึกษาวิธีคิดและการจัดการป่าของชุมชนหมู่บ้านพุทธเกษตรในจังหวัดอุดรธานี”
ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมีปัญหาและส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความสอดคล้องกับประเด็นที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม โดยการหาข้อมูลเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ตามความเป็นจริง พร้อมทั้งมีความตั้งใจจริงที่จะนำเอาปัญหาไปสู่การจัดทำนโยบายและประกาศ เป็นนโยบายในที่สุด

2. ควรจะมีการตั้งองค์กรเฉพาะกิจขึ้นมาเพื่อพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉพาะ ซึ่งองค์กรเฉพาะกิจนี้ บุคลากรอาจจะสังกัดกรมต่างๆ แล้วคัดสรรบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาร่วมทำงาน และบุคลากรเหล่านั้นอาจจะมาจากหลายหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการกิจการบริหารจัดการพื้นที่ป่า ตลอดจนถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น นักวิชาการเกษตร นักวิชาการป่าไม้ นักวิชาการธรณี นักวิชาการน้ำ นักวิชาการดิน เป็นต้น โดยบุคลากรทั้งหมดเข้ามาทำงานร่วมกันในหน่วยงานเฉพาะกิจ คล้ายกับมาปฏิบัติราชการในพื้นที่เดียวกันเป็นการบูรณาการทุกๆ องค์ความรู้ โดยขึ้นตรงต่อหัวหน้าชุดเฉพาะกิจ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.
- เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2537.
- เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551.
- โกวิท พวงงาม. “รายงานการวิจัยประเมินองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิสเตอร์ก๊อปปี, 2551.
- โกวิท พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2553.
- จินตวีร์ เกษมสุข. หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด, 2557.
- ชูชัย สมบัติไกร. “แนวทางการจัดการพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยชุมชน”. เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชาจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- ณัชพงศ์ จันจุฬา. “โครงการวิจัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรี กรณีศึกษา : การจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้าน ในพื้นที่ตำบลกาเยาะมาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส”, รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2552.